

Manus for muntlig eksamen i norsk – helt og antihelt

Muntlig eksamen i norsk

Hva skal jeg snakke om? Disposisjon-lysbilde

Hva er en helt og hva er en antihelt? En helt har gjerne en uselvisk holdning (handler uten tanke på eget beste). Gjør noe for å hjelpe. Forbilde. Gode holdninger etc.

Antihelt gjør ofte de tinga som vi har lyst til, men som vi blir stengt ute fra på grunn av normene vi har laget. Bryter ut. Drømmer for eksempel om å stjele. Gjør det motsatte; men pirrer oss. Donald Duck alltid uheldig. Vil så gjerne, får det aldri. Antihelter befrier oss fra udugeligheten. Heltedåder lar seg gjøre på andre måter også, dog er de uortodokse.

Så har jeg noen eksempeltekster – Jeg skal sammenligne og analysere litt.

Den første teksten er fra slutten av Nyrealismen og etterkrigstida. I nyrealismen var forfatterne spesielt opptatt av enkeltmenneskers forhold til familien, slekten og samfunnet. Diskusjonen om samvittighet, moral og verdier blir viktig. I etterkrigstida var skyldspørsmålet viktig. Hvem har ansvaret for ondskap og vold. Tre forfattere: Sigurd Hoel (Møte ved milepælen), Johan Borgen og Jens Bjørneboe (Frihetens øyeblikk).

Den andre teksten er fra vår tid. Har ikke satt noe spesielt navn på vår tid.

Lillelord – eldre litteratur (Han som levde dobbeltliv – klart tilfelle på en antihelt)

Romantrilogi skrevet i 3. person. A-Å historie. Går nært innpå hovedpersonen Wilfred Sagen, føler man er tett innpå, føler med. Formidler en dirrende stemning. Beskriver farer godt.

Boka er **skrevet av Johan Borgen**. Han skrev ironiske, nedsettende artikler om det nazistiske styret under andre verdenskrig. Han ble oppdaget, arrestert og sendt til Grini. Da han slapp ut igjen fortsatte han å skrive som før. Ble til slutt nødt til å rømme til Sverige.

Det brukes ord og uttrykk som: bydende, rådslagning, skjødesløst, adjutant, "Snobb i olje!" "Jentegutten" og det sier meg at den er skrevet på Riksmål.

Handling fra mellomkrigstida = utdraget er fra første boka om hans oppvekst. Legger opp til siste bind, der han har blitt nazist. Er en splitta personlighet.

Utdraget jeg har lest handler om Wilfred som er et annerledes barn, veltilpasset, gjør det voksne ber ham om hjemme på Vestkanten i Oslo, men han har lyst til å bryte ut av det daglige, og går derfor til Østkanten, der han bøller rundt. Han lever et dobbeltliv.

Om man leser i senere bøker; vet man at han blir nazist. Men er det noe i hans barndom som tilsier det? Ja, fort skifte mellom miljøer, deltakelse i gjengmiljø, han føler det som en beruselse å være leder. I tillegg merker han nok hvor lett det er å lede en mobb.

Jeg skal nå lese fra Lillelord. Jeg har valgt det lille utdraget fordi jeg synes det er der det kommer godt frem at Wilfred er en antihelt. (etter at de har ranet sigarmann)

(UTDRAG)

Den andre teksten jeg valgte, heter Hitler, Jesus og farfar

Forklare handling kort!! Farmor til Lene – forelska i nazist – tyskertøs – øy – hår – lever som vanlig etterpå.

Forfatteren Lene Ask har laget en historie ved hjelp av tegneserie – det er ganske nytt. Det er nemlig en Tegneserienovelle.

Hun var ikke en god gjøssing (som for øvrig er et annet ord for nordmann), og jeg mener vendepunkt ved hårets slutt. Mellom de to bildene. Det er en viktig del av tegneserien.

Likhet: Begge tar utradisjonellere valg på tvers av samfunnet. Hun går til kjærligheten, han blir nazist og skyter seg. Bryter med normer. Farmor har en livsløgn, fortier sin fortid.

Lene tenker på nazist-farfaren. Derfor overskriften.

Lysbilde med disposisjon – neste oppgave

Hva er en dialekt?

Alle har en dialekt, selv om mange tror de ikke har det. En dialekt betegner variasjoner i et språk, karakteristisk for en gruppe av språkbrukerne, definert geografisk.

- Dialektene kan ha ulike grammatiske kategorier.
- Lyder i språket kan tjene som målmerker.
- Setningsoppbygging kan også variere fra dialekt til dialekt.
- Bruken av ord kan variere.

Kjennetegn og lokalisering

Man skiller mellom to hovedgrupper av dialekter i Norge, østnorsk og vestnorsk. De østnorske dialektene snakkes på Østlandet, i Trøndelag og på Nordmøre; de vestnorske dialektene snakkes i Agder-fylkene, på Vestlandet inkludert Sunnmøre og Romsdal, og i Nord-Norge. Den mest iørefallende forskjellen er imidlertid at østnorske dialekter har lavtone, mens vest- og nordnorske har høytone. Rundt 1 million nordmenn snakker standard østnorsk.

I mange byer er talemålet delt inn i sosiolekter der det høyere talemålet er en variant av bokmål. Det høyere talemålet skiller seg særlig i morfologien (oppbygginga av ord) fra de omkringliggende dialektene, og hører verken til østnorsk eller vestnorsk dialektsystem.

Noen viktige kjennetegn i Norge:

Tjukk l

- Østlandet, Midt-Norge, Indre Troms og Nordland
- Typisk for østnorske dialekter

Palatalisering

- Dobbeltkonsonanter som ll og nn blir uttalt som j-lyd: llj og nnj. Dette finner vi som regel i Trøndelag, Nord-Norge og Indre Østlandet.

Apokope

- Apokope finner vi i Trøndelag og Nord-Norge. Der kan endevokalen falle bort, og vi kaller det apokope.
- Eksempler: "å lev", "å kast", "å fesk".

Bløte konsonanter

- Bløte konsonanter finner vi på Sørlandet(Aust- og Vest-Agder) og i Rogaland.
- Bruker b, d og g i stedet for p, t og k.
- Eksempler: kjøpe = kjøbe, båt = båd, tok = tog, tak = tag
- Skal jeg straks vise et eksempel på.

Popularitet

Bruk av dialekt er populært i Norge, og dialektbruk er langt mer vanlig i Norge enn f.eks. i Sverige og Danmark. Også i Danmark og Sverige kan elevene bruke dialekten sin uten å bli retta på, men det har lenge ikke vært slik. I Norge har det vært slik siden etter grunnloven kom, på grunn av det nasjonalistiske.

I dag bruker man til og med dialekt som underholdning og reklame. For eksempel i Joker-reklamen. Her skal dere få høre et eksempel fra Hisøy utenfor Arendal. Besteforeldrene mine er derifra. Språkforsker Arne Torp er med i alle Joker-reklamene og oppklarer hvor dialekten hører til.

Eget arbeid – 3. av småoppgavene

Anne Holt

Anne Holt skriver mest kriminalromaner, med temaene løgn og sannhet, makt og motmakt og helt og antihelt. Livet hennes har i stor grad påvirket litteraturen hennes. Holt ble født i Larvik men er delvis oppvokst i Tromsø. Hun har alltid vært talefør og samfunnsbevisst og Anne Holts utdanning og arbeidsområder preger hennes litteratur. De aller fleste av hennes verk kan kobles til samfunnet, dette gjelder spesielt krimromanene hennes. Hun skildrer samfunnsproblemer som gjerne er forbundet med rett, helse og barn og ungdom. Blant annet årsaker til voldsforbrytelser mot barn. Intrigen i bøkene er alltid bygd opp omkring aktuelle problemer, og bøkene er på indirekte vis samfunnskritiske.

Anne Holt var justisminister i Thorbjørn Jaglands regjering på 90-tallet. Det spesielle med dette var at hun ikke hadde noen stor politisk erfaring, kun fra politiet og som jurist. Bøkene hennes kjennetegnes bl.a. av god kjennskap til hvordan etterforskning drives og til politiarbeid i sin alminnelighet

Flimmer

Boka jeg leste: *Flimmer* er skrevet med broren Even, som har gitt medisinsk veiledning.

Skrivestil: 3. person og dialog og tanker/monolog. Parallellhandlinger viktig, Oslo/USA og til tider andre årstall – 2002 NYC. Handlingene treffer på hverandre etter hvert. Ei bok som ein heile tida må halde tunga rett i munnen om ein vil lese den. Skal ein halde følge med forfattaren, må ein få med seg alle årstala, stadane osv

Er en spenningsroman som forteller en komplisert historie fra et norsk sykehusmiljø på en spennende og svært underholdende måte.

Plottet i *Flimmer* er sterkt og interessant. Hovedpersonen, Sara Zuckermann, følger ikke nordmenn, går sin egen vei. Hun er antihelten i boka og Norges fremste hjertespesialist, med lang utdanning og erfaring fra USA. Sara har operert inn en hjertestarter hos en god kollega, Erik Berntsen. Etter tre dager stikker han av fra sykehuset og blir senere funnet død. Sammen med kollegaen Ola Farmen prøver Sara, som er kritisk til det norske sykehussystemet, å finne ut av dødsårsaken.

Spenningen stiger når dr. Zuckerman og Ola oppdager en annen hjertestarter i den døde mannen, enn den som ble operert inn i ham. Den ICD som Sara satte inn, blir funnet i lommen på legefrakken hennes isteden.

(LESE UTDRAG) Leser utdraget fordi det er et vendepunkt i fortellingen.

Søsknene Holt har konstruert et svært komplisert og omfattende plott, men det er godt gjennomført og spennende. Derimot kan åpningen på romanen — som inngående beskriver hvordan man opererer inn i ICD — virke tung og unødig full av fremmedord.

Slutt: Sara Zuckerman reiser til USA. Møter med ledelsen, foredrag, tilbakekalling. Slutten i denne boken åpner for at vi får høre mer fra Sara Zuckerman.